

Remiss Förslag till ändringar i Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 8 juli 2015 erhållit rubricerat ärende för yttrande. Med anledning härav vill SGU framföra följande:

EU-direktivet 2013/51/Euratom av den 22 oktober 2013 om fastställande av krav avseende skydd av allmänhetens hälsa mot radioaktiva ämnen i dricksvatten förtydligar vilka krav som ställs på dricksvatten från anläggningar som försörjer fler än 50 personer eller med en produktion som överstiger 10 m³/dygn eller som tillhandahålls inom en offentlig eller kommersiell verksamhet. Hur direktivet ska genomföras har utretts av Livsmedelsverket i samarbete med Strålsäkerhetsmyndigheten och i samråd med SGU i form av ett regeringsuppdrag. Direktivet avses i Sverige genomföras genom Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten men en del ändringar av behöver göras för att anpassa dem till direktivets krav.

SGU har således bidragit med synpunkter under arbetets gång och hänvisar till de synpunkter som tidigare lämnats (på möten, muntlig kommunikation och via epost) men vill i detta svar lyfta ytterligare några delar.

I konsekvensutredningens avsnitt 3.3. anges vad avser information om vidtagna åtgärder till allmänheten att detta redan är införlivat i dricksvattenföreskrifterna, detta eftersom man bedömer att det aldrig kan anses vara av ringa betydelse att det finns en risk i strålskyddshänseende som motiverar att åtgärder vidtas avseende dricksvattnet. SGU ifrågasätter om detta verkligen är genomfört i praktiken. Ett mycket stort antal grundvattenförsörjda vattenverk har radonhalter över 100 och i ett mindre antal även över 1000 Bq/l i råvattnet. I det utgående dricksvattnet är vanligen halterna dock under 100 Bq/l (SGU – rapport 2014:17). Det är tveksamt om allmänheten systematiskt informerats om de åtgärder som vidtagits för att få ner radonhalterna. Med tanke på den vikt direktivet lägger på information till allmänheten kan det också ses som rimligt att information om reningsåtgärder finns tillgängliga även efter införandet av åtgärden eftersom nya konsumenter ständigt tillkommer. Om Livsmedelsverket inte anser att detta ligger inom föreskriftsrättens ram bör det tas upp som rekommendation i vägledning.

Det är svårt att förstå vad som menas med indikativ dos i relation till den tidsrymd som anges (avsnitt 3.6 i konsekvensutredningen). För andra ämnen så utgår beräkningen av tillåten halt ofta från att man ska kunna dricka vattnet hela livet. I beskrivningen av indikativ dos framhålls istället att beräkningen gäller från det tillfälle då vattnet intas och i 50 år framåt (70 år för barn). Syftar denna beskrivning till att ämnet lagras i kroppen och därmed bidrar till strålning under 50 respektive 70 år eller tas hänsyn även till ett kontinuerligt intag? Detta bör skrivas tydligare i vägledning till dricksvattenföreskrifterna.

I konsekvensutredningen anges i avsnitt 4.2 att enligt direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att undersökningen av dricksvattnet sker på ett sätt som säkerställer att de uppmätta värdena är representativa för kvaliteten på det vatten som förbrukas under året. Vid överskridande av värde ska man fastställa vilka nya undersökningar som krävs för att säkerställa att de mätta värdena är representativa för dricksvattnet och att variationer som beror på geologi, hydrologi, vattenuttagets storlek och variation samt distributionens utformning kan kräva att många prover behöva tas. SGU håller med om att detta är faktorer som alla har betydelse men vill påpeka att även vattenbehandlingen påverkar vattenkvaliteten vad avser radioaktiva ämnen. Även vattenbehandling som inte är utformad för att avlägsna radioaktiva ämnen kan i varierande grad vara effektiva i detta avseende. De aktuella ämnena förekommer i mycket låga koncentrationer vilket innebär att olika processer i beredningen som jonbyte, medfällning etc kan minska halterna. Sådana processer är mycket svåra att förutse, kan variera över tiden och kan potentiellt vara reversibla. I distributionsnätet kan ämnena till viss del fastläggas för att senare eventuellt frigöras. I stora system kan uppehållstiden i ledningsnät och reservoarer innebära att halterna minskar genom radioaktivt sönderfall för ämnen med kort halveringstid som t.ex. radon. Att förlita sig på att processer som radioaktivt nedfall och för radon även gasavgång i reservoarer ska sänka halter i dricksvattnet skyddar inte alla konsumenter. SGU ser därför problem med att det i föreskrifterna anges att parametervärdena gäller vid provtagningspunkt för ”*Dricksvatten hos användaren*”. Svårigheten är att säkerställa att representativa prov tas. Konsumenter i olika delar av distributionsnätet kan få vatten med mycket olika halt av t.ex. radon om finns i det utgående vattnet från vattenverket.

Enligt nuvarande dricksvattenföreskrifter ska provtagningen i möjligaste mån fördelas lika över tid och rum och Livsmedelsverket uppger att det därmed redan finns svenska regler på plats som säkerställer att de uppmätta värdena är representativa för det vatten som förbrukas under året. SGU anser att detta, med hänsyn till de faktorer som nämnts ovan, inte kan sägas vara uppfyllt i förslaget till föreskrifter. I synnerhet gäller detta små vattenverk där prov för utökad analys endast behöver tas vart tredje år.

SGU har tidigare framfört att de radioaktiva ämnena bör undersökas i det till vattenverket inkommande råvatten eftersom det kan förutsättas att ämnena redan finns i grundvattnet och inte tillförs dricksvattnet genom vattenreningskemikalier, i rörnät etc. Tvärtom kan de aktuella parametrarna förväntas minska i kedjan från råvattenintag, genom beredningsprocessen och distribution till konsument. Genom att undersöka råvattnet kan man fastställa om det finns risk för höga halter i också i dricksvattnet. SGU anser därför att åtminstone en inledande undersökning bör utföras på råvattnet tillsammans med en grundläggande fysikalisk-kemisk analys av vattnet som grund för att se om det finns behov av ytterligare undersökning och åtgärder. Om detta inte kan föreskrivas bör det åtminstone rekommenderas i vägledningen.

SGU anser vidare att utvidgad undersökning enligt Bilaga 3, avsnitt B, del 1 bör för de aktuella parametrarna utföras på det utgående dricksvattnet från ett vattenverk istället för hos användare. SGU vill här påpeka att även om gränsvärden och parametervärden enligt direktivet ska vara uppfyllda hos användaren så innebär detta inte att de punkter där värdena ska gälla behöver styra valet av provtagningsplats. Provtagningsplatsen kan enligt direktivet (Artikel 5, pkt 3) vara en valfri punkt inom vattenförsörjningsområdet eller en provpunkt vid vattenverket under förutsättning att koncentrationsvärdet inte förändras i negativ riktning mellan provtagningsplatsen och den punkt där värdena ska iakttas. Med ledning av vad som framhållits ovan anser SGU att det är väsentligt att provtagningsplatsen representerar ett vatten som inte påverkats av faktorer som är svåra att kvantifiera och som inte ger en likvärdig vattenkvalitet i hela distributionsområdet.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschef Göran Risberg.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även statsgeofysiker Cecilia Jelinek, statsgeologer Bo Thunholm och Lena Maxe, den senare föredragande, deltagit.

Göran Risberg

Lena Maxe